

BESLUT

Datum för beslut:
2021-02-19

Diarienummer:
A-2021-0310
1.2

Beslut om finansiellt bidrag till skriften Lantmätare – yrke utan gränser

Detta beslut har undertecknats elektroniskt.

Beslutet

Skolchefen beslutar att ABE-skolan skall finansiera produktionen av skriften med 10 000 kronor. Skolan emotser 5 friexemplar av den färdiga skriften.

Ärendet

Ewa Swensson och Birgitta Hansson har samlat in yrkesberättelser från personer med examen från KTH-L. De vill beskriva hur de som har en examen från KTH-L innan sektionen gick ihop till Samhällsbyggnadssektionen har haft varierande arbeten. Sammanställningen med yrkesberättelserna ska ges ut i en bok. I särskild skrivelse till KTH (ärendenummer A-2021-0309) har Ewa Swensson ställt en fråga om finansiering av produktionen av skriften.

Detta beslut har fattats av skolchef Muriel Beser Hugosson efter föredragning av kommunikationsansvarig Josefin Backman. Närvarande vid beslutet var administrativ chef Johanna Stellan.

Kungl. Tekniska högskolan

Muriel Beser Hugosson, skolchef, Skolan för arkitektur och samhällsbyggnad

Josefin Backman, kommunikationsansvarig, Skolan för arkitektur och samhällsbyggnad

Bilaga 1: Lantmätare – yrke utan gränser - Korrektur sidan 1-15 + (1)

Sändlista

För åtgärd:

Lars Österman

Kopia till:

Karin Davéus

Expeditionsdatum:

2021-02-19

Lantmätare – yrke utan gränser

Blank sida

Ewa Swensson och Birgitta Hansson (red.)

Lantmätare – yrke utan gränser

LILLA FÖRLAGET
MÖLLE

Information och beställning

Lilla Förlaget
Mölle Hamnallé 22D, 263 77 Mölle
info@lillaforlaget.se
070-844 81 25
lillaforlaget.se

Varmt tack för ekonomiskt stöd

Gustaf VI Adolfs fond för svenska kultur
Kungl. Patriotiska Sällskapet
Samhällsbyggarna

*... Plus eventuellt tillkommande
donatorer ...*

Lantmätare – yrke utan gränser

© Författarna och Lilla Förlaget, Mölle 2021
Redaktörer Ewa Swensson och Birgitta Hansson
Grafisk form och redigering Christer Wallentin
Foto framsida Namn Nam
Tryck Books on Demand
ISBN 978-91-87108-14-3

INNEHÅLL

Företal	Ewa Swensson	8
Förord	Gunnar Wetterberg	11
Torsten Allvar L-69*	Ett yrkesliv med geografisk information	15
Per-Gunnar Andersson L-68	En biografi över en udda lantmätargärning	28
Svante Astermo L-63	Hoppjerka eller bara nyfiken?	47
Mats Backman **	Omarrondering blev min livsgärning	60
Göran Eriksson L-62	Lantmätaryrket i förändring – Östhammars lant- lantmäteridistrikt 1978–1984, så här jobbade vi	63
Klas Ernard Borges L-75	Nyfiken över alla gränser – från KTH via världen till LTH	73
Mats Dahlberg L-66	Så kan det gå ...	86
Lennart Fällström L-69	Varför Lantmäterilinjen – och hur gick det?	92
Per Gullberg L-67	Mitt liv som lantmätare	106
Christina Gustafsson L-72	Från arronderingstal till fastighetsindex	114
Stefan Gustafsson L-67	Från Karlstad till Amsterdam	122
Jan Hallebro L-64	Lantmätare – ett yrke för samverkan och utveckling	136
Birgitta Hansson L-64	Från 100-metersfotogrammetri via EU:s jordbrukspolitik till Lappkodicillen	142
Bo Hansson L-64	KTH-L en bred utbildning för ledarskap	160

* Året då skribenten började på KTH:s lantmäterisektion. **Jägmästarutbildning -63.

Jan-Olof Hedström L-64	En lantmätare som bergmästare	168
Carl Johan Hjalme*	En katt bland hermelinerna	172
Barbro Julstad L-67	Var det bättre förr?	178
Per-Anders Karlgren L-64	Att leva i nutid med ett ben i forntiden och blicken riktad mot framtiden	183
Börje Klingberg L-68	Stadsutveckling i Malmö – höjdpunkten i mitt yrkesliv	199
Lars Kvarnström L-65	Lantmäteriteknik i kommunerna	227
Mats Larsson L-67	Från självständig, stolt statstjänsteman till politikerslav	240
Dag Lewis-Jonsson L-68	Miljövårdsjobb efter lantmäteriutbildningen	246
Christer Lignell L-63	Lantmätare i kunglig tjänst	250
Hans Lind L-69	Vägen till att bli professor i fastighetsekonomi	256
Lennart Linder-Aronson L-50	I statlig tjänst med många andra uppdrag	274
Bo Lundin L-69	Lantmätare på Naturvårdsverket med fokus på områdesskydd	279
Stellan Lundström L-70	När lantmätaren blev fastighetsekonom och ledande fastighetsvärderare	298
Lars Magnusson L-68	Varför lantmätare? – en yrkeskarriär från 1973 till 2013	303
Ann-Katrin Myles L-67	Lantmäteriuppdrag i 18 länder	314
Peter Nyström L-68	Kommunalt lantmäteri i Skövde	323
Rudi Olvenmyr L-64	En lantmätarbana – 50 år i Lantmäteriets tjänst	330
Olov Olsson L-68	Den bortglömda kartan som hamnade i centrum, minnen från utvecklingen av DRK	341
Georg Palmgren L-51	Min lantmätarbana	348
Eva Regin L-71	Kvinnlig lantmätare i glesbygd	353

*Jur.kand.-62, Uppsala universitet.

Lars Rubensson L-70	Bolagslantmätar'n	359
Nils Rågstedt L-50	Ett innehållsrikt liv med lantmäteri, idrott och hembygdsforskning	376
Mårten Rönström L-68	Lantmätare i konsumentkooperationens tjänst	392
Torsten Sandberg L-61	Mina minnen från departement och annat	404
Ulf Sandgren L-67	Från lantmätarauskultant till Senior Advisor	414
Hans Sandler L-63	Lantmätare – ett yrkesliv i samhällets tjänst	417
Ralf Stenroth L-60	Ett lantmätarliv	426
Per Sundberg L-64	Kartor skulle bli mitt liv – eller kanske inte riktigt	440
Ewa Swensson L-69	Stockholm–Skåne via Norrland	454
Torbjörn Westin L-69	Kartering – från jordens inre till rymden	470
Anders Åberg L-68	Mitt yrkesliv	479
Karl-Ingvar Ångström L-59	Länslantmätaren som blev informationslantmätare 487	440
Torbjörn Östberg L-60	Några svenska lantmäteriansatser i Zambia	494
Tommy Österberg L-66	Varför valde jag att bli lantmätare – och hur blev det?	501
.....		
Personregister	511	

FÖRETAL

AV EWA SWENSSON

EFTER ATT HA arbetat i över 40 år inom lantmäteriområdet kan jag konstatera att det under de åren har varit en fantastisk utveckling – som alltjämt fortgår. Det finns en hel del skrivet om teknikutveckling, organisationsförändringar och nya arbetssätt. Det som saknas är hur människor som arbetade inom sektorn upplevde förändringarna och hur deras yrkesinsatser påverkade samhällsutvecklingen.

De svenska lantmätarna började tidigt använda ny teknik, och de har därför sedan länge varit efterfrågade internationellt, både som specialister och generalister. Få länder i världen har ett så effektivt kartläggnings- och fastighetssystem som Sverige. De två delarna hänger ihop, och metoderna utvecklas kontinuerligt för att vara så effektiva som möjligt.

De som utbildades vid KTH:s lantmäterisektion har också banat väg för ett kvalificerat sätt att värdera fastigheter. Detta har haft stor betydelse för hur belåningssystemet, som så många är beroende av, har utformats. Andra områden där lantmäterikompetens har varit avgörande är introduktionen av vardaglig användning av GPS.

Under lång tid var utbildningen vid lantmäterisektionen tämligen enhetlig och bedrevs endast på Kungliga Tekniska Högskolan i Stockholm. Men i början av 2000-talet ändrades utbildningen på KTH. Sektionerna för lantmåteri respektive väg- och vatten sammanfördes och kom då att heta samhällsbyggnadssektionen.

Många av skribenterna i boken berättar om hur de utbildade sig vid KTH:s lantmäterisektion från slutet av 1930-talet och in på 1980-talet. Nästan alla drar ut linjerna från åren på KTH till hur deras yrkesliv blev, och hur de har bidragit till samhällsutvecklingen.

Studenterna vid lantmäterisektionen fick en bred grundutbildning inom områdena juridik, ekonomi och teknik. Den kunde sedan byggas på med specialisering inom något av dessa områden. De färdiga civilingenjörerna från lantmäterisektionen var periodvis hett eftertraktade av arbetsmarknaden och slutade ofta som chefer eller specialister.

Den breda lantmäteriutbildningen i Sverige är ovanlig i ett internationellt perspektiv. Liknade utbildningsplaner för lantmätare finns bara i våra nordiska grannländer. I de allra flesta andra länder är lantmätarutbildningen helt tekniskt inriktad.

Något som också är särpräglat för våra nordiska länder är att det är många kvinnor som har utbildat sig vid lantmäterisektionerna. Den första kvinnan började vid KTH-L 1960. Antalet kvinnor i kullarna ökade, men i långsam takt, och först på 1980-talet var det en jämn könsfördelning vid intagningen.

Under många år har jag träffat kurskamrater, och hört berättas om personer med lantmäteriutbildning, som har arbetet med helt andra saker än vad jag har gjort. Många gånger har jag förundrats över den stora spännvidden. Jag ville veta mer om detta, och det blev en av drivkrafterna för mig i det arbete som har lett till den här boken.

Den första idén till en insamling av berättelser fick jag på ett seminarium vid Lunds Tekniska Högskola, som sedan 1992 har en lantmäterilinje för utbildning av civilingenjörer. Seminariet syftade till att studenterna skulle få olika bilder av hur yrkeslivet har varit för några tidigare utbildade lantmätare och hur deras yrkesliv ser ut i dag. Det var så tydligt att detta i så hög grad skiljer sig från dagens yrkesliv, där all information finns en knapptryckning bort.

Min ambition var att bredda berättandet så att fler tidigare yrkesverksamma med lantmäteriutbildningsbakgrund kunde berätta om sitt yrkesliv och att fler än studenterna på seminariet kunde få ta del av detta. Som ansvarig för sektionen för lantmäterihistoria inom *Samhällsbyggarna* föll det sig naturligt att jag kontakta- de föreningen för att höra om dess åsikt. Vi enades om att ett lämpligt sätt var att publicera berättelserna på deras hemsida, *samhallsbyggarna.org*.

Jag har strävat efter att samla in berättelser som fångar olika yrkesinriktningar utifrån personliga perspektiv. Var och en beskriver vad hon eller han arbetade med och hur arbetet bedrevs. Jag ville få många olika sektorer belysta och att visa hur allmängiltig lantmäteriutbildningen var och vilken samhällsnytta som många med den utbildningen har skapat.

Skriventerna har själva valt vad de ville berätta om. En del har skrivit utförligt om hela sin yrkeskarriär, medan andra har lagt tyngdpunkten på en del av den. De flesta har hoppat mer eller mindre direkt in i berättelsen om sitt arbete efter KTH, medan några låter sin studietid få ganska stor plats. Det är kort sagt stor variation.

Tidigt i processen kontaktade jag Birgitta Hansson, en gammal kollega. Utöver en lång yrkesverksamhet med frågor inom lantmäteri har hon arbetat som redak-

tör för olika publikationer, bland annat tidningen *Aspect*, som var en föregångare till *Samhällsbyggaren*.

Tillsammans har vi kontaktat skribenterna och samlat in berättelserna. Insamlingen pågick under 2018 och 2019. Därefter sammanställdes de och lades ut på *Samhällsbyggarnas* hemsida. Ganska snart kom önskemål om att de också borde sammanställas i en bok.

Skribenterna har lagt ned ett stort och engagerat arbete på att berätta om sitt arbetsliv. Ett stort tack till dem! De har också visat tålamod med alla synpunkter från oss som har haft med redigeringen att göra. Där har Christer Wallentin varit en stor tillgång vid slutredigeringen av boken.

Jag hoppas att du som har arbetet med lantmåteriverksamhet eller angränsande frågor kan få en fördjupad insyn i specialområden som du själv inte har arbetet med. Min förhoppning är också att även den som inte har någon tidigare, större kunskap om lantmåteri får utbyte av boken.

Lund den xx xxx 2021

Ewa Swensson

FÖRORD

AV GUNNAR WETTERBERG

DET ÄR FASCINERANDE att läsa alla berättelser om hur lantmätnarna sökt sig ut och påverkat så mycket av dagens Sverige – och numera också ut i världen och upp i rymden. För mig blev det en bekräftelse på vad jag redan sett som historiker. Samspelet mellan mätningarna, juridiken och ekonomin har gjort att jag mött lantmätnarna överallt under seklernas gång, från förhistorien, den moderna statens grundläggning, jordbrukets omvälvning till ingenjörskonstens betydelse för det moderna samhället.

Det börjar – förstås – med Axel Oxenstierna. För att klara de stora krigen måste skatterna drivas in och många knektar skrivs ut till hären. Grunden för beskattningen och utskrivningarna var jordens fördelning på mantal – men indelningen var ofta föråldrad och skilde sig åt mellan landskapen. Därför beslöt 1624 års riksdag att genomföra en ny »jordrevning«, en uppmätning av alla gårdar i landet. För att genomföra jordrevningen krävdes kvalificerad personal. År 1628 utnämndes sekreteraren Anders Bure till »Generalmatematicus«, med uppgift att genomföra den systematiska uppmätningen och karteringen av landet. Grunden var lagd för det statliga lantmäteriet.

Under ett par hundra år tog Bure och hans medhjälpare fram de kartor som statsmakterna behövde. I dag är det en av våra mest värdefulla källor till kunskap inte bara om landskapets förändringar, utan också om samhällets organisering långt tillbaka i hedenhös. Byarnas marker var översållade med namn, som lantmätnarna förde in på kartorna. I namnen bevarades minnet av äldre tiders sedvänjor och bruk, men också av märkvärdiga händelser och människor i byns forntid. Det är slående hur ofta rapporterna från arkeologiska utgrävningar inleds med genomgångar av de äldsta kartorna, där spåren efter förhistorien går att ana i namn eller märkliga formationer.

De som mätte jorden hörde också till dem som visste mest om tillståndet i jordbruket. I mitten av 1700-talet var det påtagligt att många jordar hade utarmats – befolkningen växte, men byarna klarade inte av att återföra så mycket

näring till jorden som odlingen tog ut. Därför engagerade sig Jacob Faggot för att jorden skulle skiftas till mer rationella brukningsenheter. Faggot var överdirektör för Lantmäterikontoret. Den 17 mars 1755 lämnade han in ett underdånigt memorial till riksrådet, *Betänkande om vårt Allmänna tillstånds sjukdom ock bot*, som kom att ligga till grund för diskussionen om jordbrukets förbättring vid 1755–1756 års riksdag. I sin argumentation är memorialet förbluffande modernt. Han utnyttjar tabellverkets uppgifter om befolkningens fördelning på orter och näringar, och han ställer upp räkneexempel för att visa vilket genomslag olika åtgärder skulle kunna få för hela landets ekonomi.

Faggot fick ansvaret för att genomföra storskiftet i Skåne, som han pekade ut som »den fruktbaraste, efter han eger åtskillig slags god jordmån, ock ligger under ett lindrigt klimat«. Men rörelsen tog längre tid än han hoppats – bönderna spjånade emot, och det fanns inte tillräckligt med lantmätare för att genomföra uppmätningarna snabbt nog.

Då tog godsägaren Rutger Macklean saken i egna händer. Han utnyttjade den juridiska anomalin att slotten i Skåne fortfarande kunde förfoga över sina jordar enligt det danska adelsväldets regler från 1500-talet. Tack vare den oinskränkta makt som dessa gav slottsherrarna kunde han vråka bönderna i Skurups by och genomföra det första enskiftet. Efter någon tids tvekan tog Erik af Wetterstedt, Faggots efterträdare som överdirektör, till sig tanken, och Gustav IV Adolf utfärdade enskiftesförordningen för Skåne 1803.

Enskiftet och det efterföljande laga skiftet kom att förlösa hela det svenska jordbruket. Med bättre arrondering blev så mycket annat möjligt att genomföra: nyodling, dikning, moderna växtföljder för att berika jorden med baljväxternas kväve, nya former för boskapsskötseln. Tack vare skiftesrörelsen ökade jordbrukets produktivitet våldsamt under 1800-talet. Befolkningen växte kraftigt, jordbruket lade grunden för industrialiseringen, och rationaliseringen frigjorde den arbetskraft som de nya näringarna behövde.

Detta var lantmätarnas verk. De var inte alltid uppskattade. Ännu på 1920-talet berättade gamla människor i Höör i Skåne om oroliga ljussken som flackade över markerna. Det var orättfärdiga lantmätare som dömts att efter döden staka ut sina linjer ända till den yttersta dagen. Men det var nog undantagen som bekräftade regeln. Att skiftesrörelsen blev så framgångsrik berodde säkert på att förrättningslantmätarna efter hand förvärvade den diplomatiska skicklighet och respekt för oväldiga åtgärder och förslag, som innebar att man kunde resonera sig fram till smidiga lösningar på kvistiga tvister och problem. När jag läser de nutida berättelserna återkommer detta, och jag undrar om inte det är ett viktigt inslag i

lantmätarkårens tysta kultur, en bidragande orsak till att lantmätarna kunnat spela en så viktig roll i så många andra sammanhang.

Under 1800-talet vidgade lantmätarna sin verksamhet. Redan i tioårsåldern började gossarna Nils och John Ericsson vid Göta kanals ritkontor. Två av Sveriges första moderna ingenjörer började som praktiker, men när John Ericsson sedan gick in vid Jämtlands fältjägare tog han också examen som lantmätare innan han fyllt 20 år. Som sådan deltog han i den stora avvitrningen av kronans skogar i Norrland, den rörelse som startat på 1700-talet och skulle bli en viktig förutsättning för skogsnäringens genombrott vid mitten av 1800-talet.

Samtidigt ökade kraven på utbildning. På 1870-talet undervisade polarforskaren Adolf Nordenskiöld i mineralogi och geologi vid Teknologiska Institutet, samtidigt som han var lärare i kemi vid Krigshögskolan. Av och till satt han i den nya riksdagens andra kammare, där han 1872 motionerade om att TI skulle slås samman med Krigshögskolan, Skogsinstitutet, Farmaceutiska institutet och lantmäteriundervisningen till en ny teknisk högskola i Stockholm. TI omorganiserades till Kungliga Tekniska Högskolan 1877, även om det skulle dröja till 1932 innan Nordenskiölds tanke förverkligades och lantmäteriutbildningen blev en fackavdelning vid KTH.

Svensk Uppslagsbok menar att lantmäteriet genomgick en nedgång under senare delen av 1800-talet, men med urbaniseringen fick kåren en rad nya uppgifter. På 1920-talet antog allt fler städer stadsplaner för hela sin bebyggelse, och på 1930-talet gjorde man upp regionplaner för Stockholm och Göteborg. Arkitekter, lantmätare och byggnadsingenjörer drogs in i arbetet och fick allt större betydelse för bebyggelsens utformning. Städerna reglerade hur byggnaderna fick se ut och marken användes mer rationellt.

Någonstans där tar den här boken vid och grenar ut sig över landet och världen. Många av er som läser är långt mer bekanta med detta än vad jag är, men för oss lekmän ger berättelserna nya och viktiga insikter om lantmätarnas betydelse i det som varit och för det vi är på väg in i. Jag lyckönskar den som börjar här till några hundra sidors spännande läsning!

Ett yrkesliv med geografisk information

Torsten Allvar L-69

JAG ÄR FÖDD 1950 och har vuxit upp i Hökarängen och Farsta och var nog i ordets rätta mening ett förortsbarn. Under uppväxten kom jag aldrig i kontakt med lantmäteri och inte heller begreppet fastighet. Jord- och skogsbruk kunde jag betrakta på passivt avstånd under sommarvistelser i Dalarna och Norrland. Att jag därför sökte in på KTH:s Lantmätarsektion 1969 var nog till stor del en slump. Det som lockade mig var beskrivningarna av utbildningens bredd med allt från matte och fysik, över miljöfrågor till juridik och ekonomi. Så egentligen kunde man studera på Lantmäterisektionen utan att göra ett skarpt yrkesval.

Väl på plats träffade jag flera elever som liksom jag var från Stockholmstrakten och som delade min vaga uppfattning om lantmäteri. I årskursen gick dock elever med lantmätarpappor och jordbrukarbarn som verkade veta allt om lantmäteri och fastigheter, eller i vilket fall hade mycket att berätta. En av nybörjarna, som hamnade i samma grupp som jag, drog slutsatsen efter de två första helgernas vägstagningsövningar på Bogesundslandet att detta med lantmäteri inte var nåt för honom och hoppade av studierna.

Det dröjde nog åtminstone till andra årskursen innan det började klarna för mig vad lantmäteri var. Ett försök att tolka begreppet blev att med stöd av mätteknik och tillgänglig lagstiftning arbeta för att rätten att nyttja mark organiseras på ett för enskilda markägares bästa och samhällets långsiktigt gemensamma bästa. Därför behövde en färdigutbildad lantmätare som skulle arbeta med fastighetsbildning kunna mäta, kartlägga, fastighetsutreda och i övrigt genomföra en fastighetsbildningsförrättning utifrån förståelse för olika marknyttjandens villkor, till exempel i jord- och skogsbruk, tätortsexploatering och så vidare. Det förutsatte kunskaper inom fastighetsekonomi, beskattningsfrågor, sådant som täckdikning, skogsbruksplanering, tätortsplanering samt att kunna ta självständiga beslut som ska kunna prövas i högre rätt. När jag började studierna på KTH behövde lantmätaren vara en akademiskt skolad person med bred kompetens och med integritet i i sina beslut. Jag är tacksam över att fått delta i en utbildning som då, under några decennier, hade denna bredd.